
ПРОФЕСОРОВІ ЯНУ ХОХОРОВСЬКОМУ — 60

Цей рік — ювілейний для Яна Хохоровського, визначного польського вченого та організатора науки, доктора гуманітарних наук, професора, давнього й великого друга українських археологів.

Я. Хохоровські народився 2 квітня 1949 р. неподалік Кракова. Можна без перебільшення сказати, що вся людська й наукова доля нашого колеги пов'язана з Інститутом археології Ягеллонського університету в Кракові — однієї з найстарших і провідних археологічних інституцій Центральної Європи. Як дослідник він сформувався під впливом відомих польських археологів, професорів Казімежа Годловського та Марека Гедля, яких по праву й з гордістю вважає своїми вчителями.

Після закінчення Інституту 1972 року Ян Хохоровські зосередив свою увагу на найважливіших періодах в археології Польщі й Центральної Європи: добі бронзи та ранньому залізному віці. Втім, цим зовсім не вичерпується коло наукових інтересів нашого ювіляра, що завжди відрізнялося різною широтою та розмаїтістю, хронологічно охоплюючи діапазон від неоліту, пам'ятки якого Хохоровські досліджував не тільки в Польщі, до пізнього Гальштату. Поряд зі згаданими напрямками значне місце в наукових розробках ученого займають старожитності кочових народів доби раннього заліза: кімерійців і скіфів, роль їхніх міграцій в історії давнього населення Центрально-Східної Європи. У цій царині він є визнаним авторитетом. Але було б несправедливим не згадати ще про одну наукову тематику, якій присвятив не один рік життя польський дослідник, — сучасну арктичну археологію (Modern Arctic archaeology), пов'язану з вивченням поселень російських поморів Півночі.

Ян Хохоровські — прекрасний польовий дослідник, що володіє всіма методами сучасної археології, і багато в чому новатор. Географія його польових робіт велика і заслуговує на повагу. Назвемо лише основні з досліджуваних територій.

У Польщі з його ім'ям пов'язано дослідження неолітичної стоянки в Корниці (1975—

Професор Ян Хохоровські на Більському городищі скіфської доби. 2006 р.

1978), багаторічні розкопки (з 1970 р.) найбільшого з відомих городищ лужицької культури в Любовиці (Верхня Сілезія), вивчення могильника Тарнобжезької групи в Манастежі на Сяні (1982—1984) та низки інших пам'яток.

У Болгарії спільно з місцевими колегами Ян брав участь у комплексних археологічних дослідженнях городища Струма-Таль (1979—1983).

У Західній Африці впродовж трьох польових сезонів (1979/1980, 1981, 1983/1984) Ян Хохоровські досліджував неолітичні стоянки як ініціатор і керівник практики студентів Інституту археології Ягеллонського університету.

На Шпіцбергені він провів шість польових сезонів (з 1980-х рр.), досліджуючи спочатку разом з норвезькими археологами, а потім як керівник польської арктичної експедиції поселення російських китобоїв-поморів.

Україна займає особливе місце в археологічній долі Яна Хохоровського, по-перше, тому що тут, поза рідною Польщею, він працював найбільше, провівши десять польових сезонів, а, по-друге, саме в Україні археологічний фарт був найприхильнішим до нього. Разом з українськими колегами Янові Хохоровському вдалося втілити в життя три археологічні проекти:

З коштовними речами в поховальній камері Центральної гробниці Великого Рижанівського кургану. 1996 р.

1) завершити розпочаті ще в ХІХ ст. дослідження Великого Рижанівського кургану — поховальної пам'ятки скіфської еліти (Черкаська обл., 1995—1998); 2) провести роботи на найбільшому в басейні Тясмину Мотронинському городищі і розташованому поблизу могильнику скіфської доби (Черкаська обл., 2000—2003); 3) здійснити роботи на античному поселенні й могильнику в с. Кошари поблизу Одеси (1998—2000). Перші два проекти проводилися спільно з фахівцями з Інституту археології НАН України (керівник з українського боку — С. Скорий), третій — спільно з фахівцями з Одеського археологічного музею НАН України (керівник з українського боку — Є. Редіна).

Особливий резонанс одержали результати розкопок Великого Рижанівського кургану, центральна споруда якого містила непограбоване поховання скіфського вождя, що датується початком ІІІ ст. до н.е. Важливе значення має проведене вперше дослідження внутрішньої та зовнішньої системи оборони Мотронинського городища, а також розкопки найбільшої споруди могильника біля нього — 8-метрової Скіфської Могили, що дала найцікавіші матеріали*.

Ян Хохоровські — автор кількох сотень наукових праць, опублікованих у Польщі та в багатьох країнах світу. Особливої шани в нау-

ковому середовищі він здобув завдяки монографіям, присвяченим старожитностям скіфського й киммерійського часу в Центральній Європі, в основу яких покладено матеріали двох його дисертацій: «Die Vekerzug-kultur. Charakteristik der Funde» (Warszawa-Kraków, 1985) і «Ekspansja kimmeryjska na tereny Europy Środkowej» (Kraków, 1993). Заслуженим визнанням серед фахівців з арктичної археології, особливо норвезьких і російських, користується його монографія «Problems of the Dendrochronology of Russian Hunting Stations on Spitsbergen» (Kraków, 1999). Я. Хохоровські — один з авторів «Давньої історії Польщі» та польської версії «Світової історії».

Серед усіх цих ґрунтовних і важливих видань на особливу увагу заслуговує його монографія 1993 року, присвячена киммерійцям. Вона вийшла друком тоді, коли впливова група дослідників, особливо в Санкт-Петербурзі, безапеляційно доводила, що інформація щодо киммерійців на теренах Європи є міфом. Задля цього вкотре піддавались сумніву свідчення Геродота й висновки О.І. Тереножкіна. Ян Хохоровські, вже самим фактом написання своєї другої дисертації, виступив на захист історичної традиції. Надалі історичний погляд на киммерійців у Європі знайшов підтримку й інших дослідників.

Просуюючи вперед археологічну науку особисто, Ян дбає й про своїх великих попередників. Його енергії та наполегливості завдячує, зокрема, поява чудового видання «Kimmerowie, Scytowie, Sarmaci» (Kraków, 2004), присвяченого пам'яті видатного польського археолога професора Тадеуша Сулімірського. Активну участь у наповненні цієї збірки статтями взяли й українські археологи.

Ян Хохоровські — людина легка на підйом. Він охоче відгукується на запрошення до участі в міжнародних симпозіумах, де зарекомендував себе науковцем, відкритим для спілкування з колегами, завжди готовим поділитися своїм багатим досвідом, знаннями, спостереженнями. Саме з контактів на конференціях розпочалося плідне спілкування з ювіляром і в авторів цього привітання. Згадаємо хоча б першу велику презентацію української археології в Європі — виставку та симпозіум «Золото Сте-

* До речі, з метою збереження історичного ландшафту України насипи цих двох елітних могил було цілком відновлено. Цим продовжено традицію відтворення зовнішнього вигляду великих скіфських могил, започатковану Б.М. Мозолевським на могилі Жовтокам'янка та Ю.В. Болтриком на Огузі.

пу. Археологія України» (ФРН, Шлезвіг, 1991), де представником Польщі був саме Ян. Вже наступного 1992 року нинішній ювіляр приїжджає на Другі читання пам'яті О.І. Тереножкіна до Мелітополя, відвідує знамениту Кам'яну Могилу, торкається першоджерел: старожитностей кіммерійців та скіфів. У тісному спілкуванні з українськими колегами визрівали спільні проекти розкопок та концепції майбутніх археологічних виставок.

Чимало уваги приділяє ювіляр різним формам популяризації археологічної науки. Він був одним з ініціаторів й організаторів (спільно з науковцями Інституту археології НАН України, Музею історії Верхньої Сілезії в Катовіце та Краківського археологічного музею) двох археологічних виставок у містах Польщі, що викликали великий інтерес громадськості: «Кочовики України» в Катовіце 1996 року та «Тутанхамон Українських степів» у Кракові 1999 року.

Звичайно, згадуючи доробок ювіляра, не можна не сказати про нього як викладача Інституту археології Ягеллонського університету. Вже понад 30 років Ян Хохоровські читає студентам курси лекцій з доби бронзи та раннього залізного віку Центральної Європи, історії та культури ранніх кочовиків Східної Європи тощо. Впродовж десятків років викладаць-

кої роботи Ян підготував і виплекав цілу плеяду високопрофесійних молодих археологів, які нині працюють у Ягеллонському університеті, інших археологічних установах Польщі та поза її межами.

Визнанням наукових та організаційних здібностей Я. Хохоровського стало обрання його 1997 року на посаду директора Інституту археології Ягеллонського університету. Роки адміністративної роботи ювіляра ознаменувалися численними позитивними змінами в житті Інституту, зокрема, кадровим посиленням штату науковців та істотним поліпшенням матеріальної бази установи. Той факт, що Ян Хохоровські займав цю посаду впродовж чотирьох каденцій (кожна по 3 роки, а за Статутом університету на посаді можна бути лише протягом двох каденцій, чи шести років) говорить сам за себе.

Свій ювілей професор Ян Хохоровські зустрічає в розквіті інтелектуальних сил, сповнений творчих планів і знання шляхів до їхньої реалізації. Ми бажаємо нашому великому польському другу доброго здоров'я й здійснення всіх його (як він любить говорити) «мрій».

Sto lat, Panie Profesorze!

С.А. СКОРИЙ, В.В. ОТРОЩЕНКО
Одержано 03.02.2009